

Павло В. Пірникоза*

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ФІСКАЛЬНИХ ПРАВИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ПІД ЧАС ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Встановлено, що в умовах інтеграції України до ЄС її фінансова політика буде зазнавати трансформаційних змін, зумовлених необхідністю перегляду підходів до управління державними фінансами та гармонізації бюджетно-податкових механізмів відповідно до європейських стандартів. Одним з викликів цього процесу є адаптація до фінансальних правил ЄС, які встановлюють обмеження щодо бюджетного дефіциту та рівня державного боргу.

Дослідження показало, що російсько-українська війна вплинула на фінансовий суверенітет України. З огляду на масштабні потрясіння, спричинені війною, уряд змушений відступити від дотримання жорстких фінансальних обмежень, що проявилось у збільшенні бюджетного дефіциту та рівня державного боргу. Уповільнення економічної активності, скорочення надходжень і зростання бюджетних видатків зумовили необхідність перегляду фінансової політики у бік гнучкості.

Проаналізовано динаміку бюджетних доходів, видатків, дефіциту та державного боргу України. За результатами аналізу встановлено, що у воєнний час відхилення від встановлених фінансальних правил є неминучим, оскільки першочерговим завданням держави є забезпечення національної безпеки, обороноздатності, економічної стійкості та соціальної підтримки. Обґрунтовано, що перевищення допустимих рівнів бюджетного дефіциту і боргового навантаження є економічно виправданим рішенням уряду.

Встановлено, що з метою підготовки належних умов для європейської інтеграції, фінансові правила в Україні повинні бути максимально наближені до тих, що практикуються в ЄС. Це дозволить забезпечити гармонізацію української фінансової політики з європейськими стандартами, не зменшуючи її фінансовий суверенітет. Важливо також, щоб ці правила враховували етап післявоєнного відновлення України й були гнучкими, адаптуючись до змінних економічних умов.

Ключові слова: фінансові правила, фінансовий суверенітет держави, бюджетно-податкова політика, бюджетний дефіцит, державний борг.

Табл. 2. Літ. 10.

DOI: 10.32752/1993-6788-2025-1-284-107-116

ORCID: 0000-0002-8239-5880

Pavlo Pirnykoza

CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR UKRAINE S FISCAL RULES IN THE CONTEXT OF EUROPEAN UNION INTEGRATION DURING POST-WAR RECOVERY

It has been established that, in the context of Ukraine's integration into the EU, its fiscal policy will undergo transformational changes due to the need to reconsider approaches to public finance management and harmonize budgetary and tax mechanisms in line with European standards. One of the challenges of this process is adapting to the EU fiscal rules, which impose limits on budget deficits and public debt levels.

The research showed that the russian-Ukrainian war has impacted Ukraine's fiscal sovereignty. Given the large-scale upheaval caused by the war, the government has been forced to devi-

* International Cooperation Department, State Tax Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

ate from strict fiscal constraints, manifested in an increase in the budget deficit and public debt. The slowdown in economic activity, reduction in revenues, and rising budget expenditures have necessitated a review of fiscal policy towards greater flexibility.

The dynamics of Ukraine's budget revenues, expenditures, deficit, and public debt were analyzed. Based on the analysis, it was found that during wartime, deviations from established fiscal rules are inevitable, as the government's priority task is to ensure national security, defense capabilities, economic stability, and social support. It is argued that exceeding the permissible levels of budget deficit and debt burden is an economically justified decision by the government.

It has been established that in order to prepare appropriate conditions for European integration, fiscal rules in Ukraine should be as closely aligned as possible with those practiced in the EU. This will ensure the harmonization of Ukraine's fiscal policy with European standards without diminishing its fiscal sovereignty. It is also important that these rules take into account the post-war recovery phase of Ukraine and remain flexible, adapting to changing economic conditions.

Keywords: fiscal rules, fiscal sovereignty of the state, budget and tax policy, budget deficit, public debt.

Peer-reviewed, approved and placed: 05.02.2025.

Постановка проблеми. Фіскальний суверенітет держави, який визначається її здатністю самостійно контролювати фінансові потоки, забезпечувати бюджетну стабільність та дотримуватися боргової дисципліни без зовнішнього тиску, в умовах інтеграції України до Європейського Союзу буде зазнавати трансформаційних змін, зумовлених необхідністю перегляду підходів до управління державними фінансами та гармонізації бюджетно-податкових механізмів відповідно до європейських стандартів. Одним з викликів цього процесу є адаптація до фіскальних правил ЄС, які встановлюють обмеження щодо бюджетного дефіциту та рівня державного боргу.

Додаткові питання щодо дотримання фіскальних правил ЄС порушить повоєнне відновлення України, яке потребуватиме значних ресурсів. У цьому контексті важливим є досягнення балансу між необхідністю масштабних фінансових вливань у відновлення економіки, соціальну сферу, обороноздатність і вимогами бюджетної дисципліни. Їх вирішення передбачатиме послаблення обмежень щодо бюджетного дефіциту та рівня державного боргу, а також впровадження автоматизованих коригувальних механізмів у бюджетно-податкову політику. При цьому необхідною умовою для реалізації національних пріоритетів України стане збереження її достатнього рівня фіскального суверенітету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження, проведені Л. Еро [1], М. Кумаром [2], Г. Копітсом [3], Й. Мортенсенем [4], А. Шіком [5] та іншими, підтверджують значущість фіскальних правил як ефективного інструменту забезпечення стійкості державних фінансів. Науковці визначають, що ці правила сприяють стабільності бюджетно-податкового механізму, обмежуючи надмірні витрати, боргові зобов'язання і ризики фіскальних криз. Вони допомагають урядам дотримуватися бюджетної дисципліни, сприяють макроекономічній стабільності та посилюють довіру до державної політики, що є важливим фактором для країн-партнерів та міжнародних фінансових інституцій.

Згідно з дослідженнями, ефективність фіскальних правил значною мірою залежить від їх виконання на національному рівні. Встановлені обмеження щодо бюджетного дефіциту та рівня державного боргу є важливими для забезпечення стабільності державних фінансів, оскільки вони сприяють зниженню ризиків фіскальних криз і забезпечують виконання бюджетної дисципліни. Однак ключовою є наявність гнучкості, яка дає можливість адаптуватися до потрясінь і зберегти стабільність в умовах змінюваного середовища. Ця проблема є особливо актуальною для України, яка після перемоги у війні прагнучим інтегруватися до ЄС, зберігаючи баланс між виконанням вимог ЄС і фіскальним суверенітетом.

Метою дослідження є аналіз викликів і можливостей адаптації фіскальних правил України до європейських норм в умовах післявоєнного відновлення та інтеграції до ЄС.

Основні результати дослідження. В умовах російсько-української війни фіскальний суверенітет України став питанням виживання. Можливість оперативно мобілізувати кошти на потреби збройних сил, підтримку економіки та забезпечення соціального захисту населення – це те, що дало змогу Україні вистояти. З огляду на масштабні потрясіння, спричинені війною, уряд змушений відступити від дотримання жорстких фіскальних обмежень, що проявилось у збільшенні бюджетного дефіциту та рівня державного боргу. Уповільнення економічної активності, скорочення податкових надходжень і зростання бюджетних видатків зумовили необхідність перегляду фіскальної політики у бік гнучкості, що в період фіскальних криз є поширеною практикою.

Однак на етапі післявоєнного відновлення України повернення до дієвих фіскальних правил стане одним з основних кроків для забезпечення макроекономічної стабільності та підвищення довіри міжнародних партнерів. До того ж інтеграція України до ЄС вимагатиме гармонізації її фіскальної політики відповідно до європейських стандартів, що передбачає дотримання критеріїв стійкості державних фінансів, зокрема жорстких обмежень щодо бюджетного дефіциту та рівня державного боргу. Це потенційно може створити загрози для фіскального суверенітету України, оскільки імплементація європейських фіскальних правил певною мірою обмежує можливості уряду в проведенні самостійної бюджетно-податкової політики, які дозволяють оперативно реагувати на внутрішні виклики.

Фіскальні правила є ключовим інструментом бюджетно-податкової політики. За даними МВФ, протягом останніх років більшість країн застосовували різні моделі фіскальних обмежень, серед яких третина використовувала комплексний підхід, що включав ліміти по бюджетних видатках, дефіциту та державному боргу. Це є обґрунтованим, оскільки поєднання декількох обмежень дозволяє забезпечити контроль і запобігти накопиченню фіскальних ризиків. Водночас чверть країн зосередилась на комбінації боргових обмежень і правил бюджетного дефіциту, що свідчить про пріоритетність боргової політики як визначального фактора бюджетної дисципліни.

До початку повномасштабного російського вторгнення в Україні діяли фіскальні правила, які включали встановлення боргового ліміту, обмеження

на бюджетний дефіцит і регулювання надання урядових гарантій за кредитами [6]. Такі заходи були спрямовані на утримання макроекономічної стабільності, запобігання надмірному накопиченню боргу та забезпечення прогнозованості бюджетних показників. Однак російсько-українська війна зумовила необхідність відступу від цих правил, що проявилось у перевищенні видатків над доходами та зростанні боргового навантаження. Це характеризує класичну кризову реакцію уряду, коли для забезпечення національної безпеки та стабілізації внутрішньої ситуації відступається від встановлених обмежень.

Аналіз динаміки бюджетних показників за 2019–2023 років характеризує суттєві структурні трансформації у фінансовій політиці України. Зокрема, спостерігається тенденція до значного зростання бюджетних доходів як в номінальному вираженні, так і у відношенні до ВВП: від 1,3 трлн грн (32,5% ВВП) у 2019 році до 3,1 трлн грн (47,5% ВВП) у 2023 році. Ця динаміка є результатом комплексу заходів, спрямованих на мобілізацію доходів, включаючи інтенсифікацію податкового адміністрування та залучення міжнародної фінансової допомоги. Але темпи надходження бюджетних коштів виявилися недостатніми для компенсації різкого зростання видатків, що призвело до збільшення бюджетного дефіциту.

Таблиця 1. Динаміка бюджетних доходів і видатків, а також бюджетного дефіциту в Україні за 2019-2023 рр., побудовано за даними Державної казначейської служби України

Роки	Бюджетні доходи		Бюджетні видатки		Кредитування		Сальдо	
	млн грн	% у ВВП	млн грн	% у ВВП	млн грн	% у ВВП	млн грн	% у ВВП
2019 р.	1289779,8	32,5	1370113,0	34,5	3983,2	0,1	-84316,4	-2,1
2020 р.	1376661,6	32,8	1595289,7	38,0	5316,2	0,13	-223944,3	-5,3
2021 р.	1662242,7	30,5	1844377,7	33,8	4773,2	0,09	-186908,3	-3,4
2022 р.	2196273,3	42,3	3043499,1	58,6	-2397,9	-0,05	-844827,9	-16,3
2023 р.	3104306,6	47,5	4440940,2	67,9	-8932,9	-0,14	-1327700,7	-20,3

Стрімке зростання бюджетних видатків у період воєнного стану зумовлено необхідністю пріоритетного фінансування оборонного сектору, підтримання економічної активності та забезпечення соціального захисту населення. Аналіз динаміки видатків демонструє їх збільшення з 1,4 трлн грн (34,5% ВВП) у 2019 році до 4,4 трлн грн (67,9% ВВП) у 2023 році. Однак зазначене перевищення видатків над доходами створює значні макроекономічні ризики, зокрема посилення боргового навантаження, зростання інфляційного тиску та підвищення залежності від зовнішнього фінансування, що вимагає від уряду розробки стратегії фінансової консолідації в середньостроковій перспективі.

Сучасна бюджетно-податкова політика України характеризується стійкою тенденцією до зростання дефіцитного фінансування, що є наслідком безпрецедентного збільшення державних витрат на тлі складної економічної та геополітичної ситуації. Якщо у 2019 році бюджетний дефіцит склав 84,3 млрд грн або 2,1% ВВП, то вже у 2023 році цей показник досягне рекордного рівня в 1,3 трлн грн або 20,3% ВВП. Основним чинником такого зростання є

необхідність забезпечення фінансування масштабних антикризових заходів, спрямованих на забезпечення військових витрат, підтримку сектору безпеки та оборони, а також на виконання ключових державних функцій, зокрема стимулювання економічного зростання, соціального захисту населення, відновлення критичної інфраструктури тощо.

Аналіз динаміки державного та гарантованого державного боргу України за період 2019–2023 років демонструє суттєве зростання боргового навантаження (табл. 2). Його загальний обсяг збільшився майже втричі з 1,9 трлн грн у 2019 році до 5,5 трлн грн у 2023 році, а у відношенні до ВВП – з 50,3% до 84,4%. Особливо ця тенденція спостерігалася у 2022–2023 роках, що було зумовлено скороченням бюджетних доходів, а також необхідністю залучення значних обсягів зовнішнього фінансування для підтримки макроекономічної стабільності й обороноздатності держави. Прогнозоване зростання боргового навантаження безпосередньо впливатиме на фінансовий суверенітет.

Таблиця 2. Динаміка державного та гарантованого державою боргу України за 2019–2023 рр., побудовано за даними Державної казначейської служби України

Роки	Загальний борг		Зовнішній борг		Внутрішній борг	
	млн грн	% у ВВП	млн грн	% у ВВП	млн грн	% у ВВП
2019 р.	1998275,4	50,3	1159221,6	29,2	839053,8	21,1
2020 р.	2551935,6	60,8	1518934,8	36,2	1033000,8	24,6
2021 р.	2671827,6	48,9	1560230,0	28,6	1111597,6	20,4
2022 р.	4071683,1	78,4	2610945,6	50,3	1460737,5	28,1
2023 р.	5519483,9	84,4	3862987,6	59,1	1656496,3	25,3

Аналіз боргового портфеля України свідчить про домінування зовнішнього боргу, частка якого у ВВП зросла з 29,2% у 2019 році до 59,1% у 2023 році. Внутрішній борг також продемонстрував зростання в номінальному вираженні, проте його частка у ВВП залишалася відносно стабільною (21,1–25,8%). Така динаміка свідчить про диверсифікацію джерел запозичень. Ефективність управління зростаючим борговим навантаженням у довгостроковій перспективі буде залежати від спроможності держави оптимізувати механізми залучення фінансових ресурсів, посилити контроль над використанням запозичених коштів і відновити довіру міжнародних партнерів в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

У воєнний час відхилення від встановлених фінансових правил є неминучим, оскільки першочерговим завданням держави є забезпечення національної безпеки, обороноздатності, економічної стійкості та соціальної підтримки. Це потребує значних фінансових вливань, що в умовах скорочення податкових й інших надходжень може бути залучене тільки шляхом дефіцитного фінансування та нарощування державного боргу. Відповідно перевищення допустимих рівнів бюджетного дефіциту та боргового навантаження є економічно виправданим рішенням уряду, що узгоджується з європейською практикою ведення фінансової політики у складних кризових умовах.

Однак після завершення війни та стабілізації економічної ситуації перед Україною постане завдання поступового відновлення фіскальних правил у балансі із забезпеченням фіскального суверенітету. Це зумовлено не тільки необхідністю зміцнення макроекономічної стійкості та забезпечення боргової дисципліни, а й інтеграційними процесами з ЄС. Вимоги європейських фіскальних норм передбачають дотримання бюджетних обмежень, що є ключовою умовою для вступу до ЄС. Тому Україна має виробити ефективну стратегію фіскальної консолідації, яка включатиме зниження дефіциту бюджету, контрольоване скорочення державного боргу та впровадження механізмів гнучкості, які дозволять реагувати на можливі фіскальні ризики.

Фіскальні правила ЄС базуються на нормативних критеріях, закріплених у Протоколі 12 до Договору про функціонування ЄС, який визначає граничні значення бюджетного дефіциту та державного боргу для країн-членів [7]. Відповідно до цього документа, планований або фактичний дефіцит не має перевищувати 3% ВВП, а борг повинен залишатися в межах 60% ВВП. Дотримання цих показників є основним критерієм для забезпечення макроекономічної стабільності та стійкості фінансових систем країн-членів, а також запобігання негативним ефектам, що можуть виникати через надмірну різницю між бюджетними доходами і видатками або зростання боргового навантаження.

Важливість фіскальних правил у ЄС зумовлена не тільки потребою забезпечення бюджетно-податкової дисципліни на рівні окремих країн-членів, а й їхньою ключовою роллю у підтриманні макроекономічної стабільності всієї єврозони. Надмірний бюджетний дефіцит або неконтрольоване нарощування державного боргу в одній з країн може призвести до системних фінансових ризиків, які через інтегровані ринки капіталу, банківський сектор і механізми єдиної валюти здатні дестабілізувати економічну ситуацію в інших. У цьому контексті уніфіковані фіскальні правила виступають інструментом запобігання кризовим явищам, сприяючи координації фіскальної політики та підвищенню ефективності макроекономічного регулювання.

Порогові значення індикаторів бюджетної та боргової стійкості в Україні, зокрема граничним показником бюджетного дефіциту на рівні 3% ВВП та державного боргу в межах 60% ВВП [6], узгоджуються з фіскальними правилами ЄС. Їх дотримання не тільки дозволяє Україні зберегти бюджетну дисципліну, а й мінімізувати ризики втрати фіскального суверенітету, оскільки обмежує потребу в надмірному зовнішньому запозиченні та гарантує контрольованість боргового навантаження. Крім того, це створює сприятливі передумови для макроекономічної конвергенції, забезпечуючи довіру інших країн і міжнародних фінансових інституцій до стійкості державних фінансів України.

За останні роки в ЄС активізувалося обговорення зими фіскальних правил, оскільки чинна нормативна база була визнана жорсткою та недостатньо гнучкою для забезпечення сталого економічного розвитку. Зокрема, встановлені обмеження щодо бюджетного дефіциту та державного боргу виявилися стримувальним фактором для економічного зростання,

оскільки зобов'язували країни-члени до надмірної консолідації державних фінансів, що нерідко супроводжувалося скороченням бюджетних видатків. Особливо відчутним це стало у сфері державних інвестицій, які є ключовим інструментом стимулювання довгострокового економічного зростання та забезпечення конкурентоспроможності економіки Єврозони.

Актуальність перегляду фіскальних правил зумовлена також потребою ЄС у фінансуванні масштабних структурних змін, пов'язаних з реалізацією стратегії «подвійного переходу» – цифрової трансформації та переходу до екологічно нейтральної економіки. Крім того, нові геополітичні виклики, зокрема необхідність посилення енергетичної безпеки, нарощування обороноздатності та підвищення соціальної стійкості, вимагають суттєвого збільшення державних видатків. Однак діюча система фіскальних правил виявилася надто складною та недостатньо гнучкою для адаптації до швидкозмінних економічних умов. Тим більше, що механізми коригування фіскальної політики часто не враховують специфіку економічних циклів окремих країн.

У зв'язку із цим одним з ключових напрямів реформування фіскальних правил ЄС є їхнє спрощення та адаптація до сучасних економічних реалій, що передбачає підвищення гнучкості бюджетної політики без загрози порушення макроекономічної стабільності. Це включає збереження основних принципів фіскальної дисципліни, водночас забезпечуючи країнам-членам необхідний простір для здійснення державних інвестицій, спрямованих на досягнення економічного зростання, забезпечення екологічних і цифрових трансформацій. Для України, яка декларує намір стати членом ЄС, запровадження оновлених фіскальних правил матиме стратегічне значення, оскільки дозволить синхронізувати бюджетно-податкову політику з європейськими стандартами.

У листопаді 2022 року Європейська Комісія оприлюднила важливий стратегічний документ, який визначає нові орієнтири реформування економічного управління ЄС в умовах глобальних економічних викликів [8]. Згідно з його положеннями, встановлені критичні цільові показники для бюджетного дефіциту та рівня державного боргу – 3% та 60% ВВП відповідно – залишаються незмінними. При цьому, на відміну від попередніх фіскальних правил, основну увагу тепер приділено створенню ефективної траєкторії зниження державного боргу, яке б не тільки сприяло стабільності державних фінансів, а й забезпечувало стійке та інклюзивне економічне зростання країн-членів ЄС.

У контексті євроінтеграційних прагнень Україна стикається з необхідністю адаптації національної фіскальної політики до оновлених вимог ЄС. Вхідження до європейського економічного простору передбачає дотримання визначених фіскальних критеріїв. Одним із завдань у цьому процесі є розробка збалансованої бюджетної стратегії, яка передбачатиме поступове скорочення дефіциту та боргового навантаження, зберігаючи при цьому достатній рівень державних інвестицій у критично важливі сфери, зокрема економічну модернізацію, соціальний захист тощо. Такий підхід дозволить відповідати європейським стандартам фіскального суверенітету і створити умови для довгострокового розвитку.

Нові фіскальні правила ЄС зберігатимуть вимоги щодо зниження накопиченого державного боргу або підтримання його на стійкому та розумному рівні, однак змінюється підхід до досягнення цих цілей. Водночас скасовується правило 1/20, яке зобов'язувало країни щорічно знижувати обсяг боргу на одну двадцяту частину, оскільки його реалізація призводила б до проведення проциклічної та надто жорсткої фіскальної політики. Це дещо ускладнює підтримку економічної стабільності й стійкого зростання, особливо в період економічних потрясінь. Тому нові правила зосереджуються на більш гнучких і адаптованих до реальних умов методах управління державними фінансами.

При розгляді проблематики фіскальних правил в Україні та забезпеченні її фіскального суверенітету важливо звернути увагу на відмінності в підходах до визначення державного боргу між ЄС та Україною. В рамках Процедури надмірного дефіциту [9] та протоколу 12 Додатку до Договору про функціонування Європейського Союзу [7], державний борг визначається як валовий борг, консолідований в межах сектору загального державного управління на кінець звітного періоду. Тобто це означає, що для країн ЄС ураховуються всі елементи боргу, що належать до різних рівнів управління, а саме центрального уряду, регіональних органів, органів місцевого самоврядування і фондів соціального страхування.

В Україні державний борг визначається переважно на основі зобов'язань центрального уряду, що зводить оцінку загального боргового навантаження та не враховує потенційні ризики, пов'язані з фінансовими зобов'язаннями інших рівнів державного управління. Відповідно для гармонізації з європейськими стандартами Україні необхідно інтегрувати ширший спектр боргових зобов'язань у загальнодержавну систему обліку та управління боргом. Це вимагає вдосконалення методології розрахунку боргових показників, посилення бюджетного контролю та впровадження сучасних механізмів управління державним боргом, що дозволить підвищити прозорість використання бюджетних коштів, а також сприяти забезпеченню фіскальної стабільності.

З метою підготовки належних умов для європейської інтеграції, фіскальні правила в Україні повинні бути максимально наближені до тих, що практикуються в ЄС, зокрема в контексті виконання фіскальних зобов'язань, визначених Пактом стабільності та зростання [10] й іншими нормативно-правовими актами ЄС. Це дозволить забезпечити гармонізацію української фіскальної політики з європейськими стандартами, не зменшуючи її фіскальний суверенітет. Важливо також, щоб ці правила враховували етап післявоєнного відновлення України і були гнучкими, адаптуючись до змінних економічних умов, зокрема погіршення кризових ситуацій, що потребують коригування фіскальних заходів.

Висновки. Таким чином, аналіз викликів та можливостей фіскальних правил України в умовах інтеграції до ЄС під час повоєнного відновлення дало змогу сформулювати такі висновки:

1. Під час післявоєнного відновлення України фіскальна політика повинна бути адаптована до умов високих витрат на відбудову та забезпечення національної безпеки й оборони. У перші роки після війни встановлення боргового ліміту на рівні 80–90% ВВП може бути доцільним для забезпечення

необхідних інвестицій у відновлення економіки та реалізації соціальних програм. Однак він має бути поступово знижений до 60% ВВП протягом наступних 5–7 років, коли економіка стабілізується і відновить свою здатність генерувати високі доходи. Такий підхід забезпечить фінансовий суверенітет, зберігаючи фінансову гнучкість для проведення змін і впровадження економічних реформ у післявоєнний період.

2. Зважаючи на значні фінансові потреби у період післявоєнного відновлення України, встановлення жорсткого ліміту дефіциту бюджету на рівні 3% ВВП може виявитися недостатнім для забезпечення необхідного економічного зростання. Враховуючи це, на початковому етапі доцільно допустити збільшення дефіциту до 5–6% ВВП, що дозволить ефективно фінансувати ключові сектори економіки та інфраструктурні проекти. При цьому з поступовим стабілізуванням економічного розвитку та зменшенням потреб у бюджетних видатках, цей показник має бути поетапно знижений до 3% ВВП у середньостроковій перспективі, що забезпечить дотримання бюджетної дисципліни та стабільність у контексті інтеграційних процесів з ЄС.

3. Традиційне визначення державного боргу тільки через призму боргу центрального уряду є недостатнім для адекватної оцінки рівня загального фінансового навантаження на державу. Для більш точного аналізу та оцінки фінансової стійкості необхідно враховувати також боргові зобов'язання органів місцевого самоврядування та соціальних фондів. Такий підхід дозволяє забезпечити всебічний аналіз боргової стійкості держави, враховуючи кумулятивний вплив усіх рівнів запозичень, своєчасно ідентифікувати потенційні фінансові ризики та розробити ефективні заходи для їхньої мінімізації.

4. Впровадження автоматизованих коригувальних механізмів у бюджетно-податкову політику є ключовим елементом для забезпечення гнучкої адаптації до швидко змінюваних умов, зокрема в контексті непередбачуваних викликів. Використання таких механізмів дозволяє оперативно коригувати фінансові параметри у разі відхилень від запланованих цілей без необхідності ухвалення окремих політичних рішень, що, у свою чергу, мінімізує ризики проциклічної фінансової політики. Це забезпечує збереження фінансового суверенітету, дозволяючи ефективно реагувати на економічні шоки та підтримувати стабільність державних фінансів.

5. Регулярне проведення аналізу боргової стійкості є ключовим елементом для оцінки здатності держави виконувати свої боргові зобов'язання. Особливо важливим цей аналіз стає під час євроінтеграційних процесів України, оскільки дозволяє прогнозувати потенційні фінансові ризики, пов'язані з коливаннями макроекономічних показників, зростанням соціальних витрат та іншими чинниками. Впровадження результатів аналізу у структуру моніторингу державних фінансів сприятиме більш ефективному управлінню бюджетними коштами, даючи змогу своєчасно виявляти труднощі й коригувати фінансову політику.

Подальші дослідження можуть зосередитися на вивченні досвіду інших країн, які успішно пройшли процес інтеграції до ЄС, з метою ідентифікації найкращих практик для забезпечення фінансової стійкості та суверенітету

України. Аналіз стратегій адаптації бюджетно-податкової політики дозволить визначити ефективні механізми для балансування між європейськими стандартами і національними потребами, враховуючи поствоєнні реалії. Важливо також дослідити, яким чином європейські фінансові інструменти та програми, зокрема фонди відновлення, можуть бути використані для досягнення цілей фінансової стабільності, не обмежуючи при цьому можливості для гнучкої фіскальної політики.

1. Eyraud, L. (2018). Second Generation Fiscal Rules: Balancing Simplicity, Flexibility, and Enforceability. Tokyo Fiscal Forum. URL: https://www.mof.go.jp/pri/research/seminar/fy2018/tff2018_sl_04.pdf.

2. Kumar, M. and others (2009). Fiscal Rules Anchoring Expectations for Sustainable Public Finances. International Monetary Fund. 72 p.

3. Kopits, G. (2001). Fiscal Rules: Useful Policy Framework or Unnecessary Ornament? IMF Working Paper. 24 p.

4. Mortensen, J. (2013). Economic Policy Coordination in the Economic and Monetary Union From Maastricht via the SGP to the Fiscal Pact. CEPS Working Documents. 23 p.

5. Schick, A. (2003). The Role of Fiscal Rules in Budgeting. OECD Journal on Budgeting. No. 3. Vol. 3. PP. 7–34..

6. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

7. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text.

8. Communication on orientations for a reform of the EU economic governance framework. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52022DC0583>.

9. Excessive deficit procedure (EDP). URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/excessive-deficit-procedure-edp.html>

10. Stability and Growth Pact. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact_en.

1. Eyraud, L. (2018). Second Generation Fiscal Rules: Balancing Simplicity, Flexibility, and Enforceability. Tokyo Fiscal Forum. URL: https://www.mof.go.jp/pri/research/seminar/fy2018/tff2018_sl_04.pdf.

2. Kumar, M. and others (2009). Fiscal Rules Anchoring Expectations for Sustainable Public Finances. International Monetary Fund. 72 p.

3. Kopits, G. (2001). Fiscal Rules: Useful Policy Framework or Unnecessary Ornament? IMF Working Paper. 24 p.

4. Mortensen, J. (2013). Economic Policy Coordination in the Economic and Monetary Union From Maastricht via the SGP to the Fiscal Pact. CEPS Working Documents. 23 p.

5. Schick, A. (2003). The Role of Fiscal Rules in Budgeting. OECD Journal on Budgeting. No. 3. Vol. 3. PP. 7–34..

6. Biudzhetniyi kodeks Ukrainy vid 8 lypnia 2010 roku № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

7. Konsolidovani versii Dohovoru pro Yevropeiskiy Soiuz ta Dohovoru pro funktsionuvannya Yevropeiskoho Soiuzu z protokolamy ta deklaratsiiamy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text.

8. Communication on orientations for a reform of the EU economic governance framework. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52022DC0583>.

9. Excessive deficit procedure (EDP). URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/excessive-deficit-procedure-edp.html>

10. Stability and Growth Pact. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact_en.